

Kulturutskottet

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna för 2022—2025

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna för 2022—2025 (SRR 3/2021 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för eventuellt utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 4.6.2021.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- överdirektör Atte Jääskeläinen, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Riitta Kaivosoja, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Petri Lempinen, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Eeva-Riitta Pirhonen, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Esko Ranto, undervisnings- och kulturministeriet
- ekonomichef Pasi Rentola, undervisnings- och kulturministeriet
- planeringschef Kirsi Heinivirta, undervisnings- och kulturministeriet
- direktör Harri Peltoniemi, Nationella centret för utbildningsutvärdering
- professor Jussi Välimaa, Pedagogiska forskningsinstitutet
- forskningsdirektör Sinikka Aapola-Kari, Ungdomsforskningssällskapet rf
- ordförande Rosa Meriläinen, nätverket av Veikkaus förmånstagare.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- finansministeriet
- Utbildningsstyrelsen
- Finlands Akademi
- Centret för konstfrämjande
- Statens idrottsråd
- Finlands Kommunförbund
- Nationalgalleriet
- Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf
- Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry
- Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- Forum Artis ry

Utlåtande KuUU 10/2021 rd

- Gramex äänitemusiikin tekijänoikeusjärjestö ry
- Medborgarinstitutens förbund MiF
- Luovan työn tekijät ja yrittäjät (Lyhty)
- Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- Studiecentralerna rf
- Professorsförbundet
- Bildningsarbetsgivarna rf
- Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund - SAKKI rf
- Finlands Folkhögskolförening rf
- Finlands Sommaruniversitet rf
- Finlands Gymnasistförbund rf
- Finlands museiförbund rf
- Ungdomssektorns takorganisation i Finland Allians rf
- Finlands Olympiska Kommitté rf
- Alliansen för Finlands Studerande - OSKU rf
- Finlands studerandekårers förbund - SAMOK rf
- Finlands Symfoniorkestrar rf
- Finlands Teatrar rf
- Finlands universitetsrektorers råd UNIFI rf
- Finlands studentkårers förbund FSF rf
- Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto ry
- Förbundet för grundläggande konstundervisning i Finland rf
- Tieteentekijöiden liitto ry
- Urheiluopistot ry
- Fritt Bildningsarbete rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Anslagsnivån för undervisnings- och kulturministeriets huvudtitel uppgår under ramperioden till i genomsnitt 7 miljarder euro per år. Planen för de offentliga finanserna för 2022–2025 innehåller betydande reformer med anslagseffekt inom ministeriets ansvarsområde. Utskottet välkomnar att man enligt planen för de offentliga finanserna inte skär ned på utbildningsutgifterna, utan att bildningen, lärandet och utbildningen ses som viktiga med tanke på återhämtningen från coronaepidemin.

I halvtidsöversynen har regeringen i färdplanen för stärkande av hållbarheten i de offentliga finanserna dragit upp riktlinjer för åtgärder med vilka hållbarheten i de offentliga finanserna ska stärkas. I färdplanen har man som sådana centrala åtgärdshelheter som stärker hållbarheten i de offentliga finanserna fastställt åtgärder för att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten, åtgärder för att stärka förutsättningarna för ekonomisk tillväxt, åtgärder för att öka produktiviteten inom den offentliga förvaltningen och öka kostnadseffektiviteten, plus social- och hälsovårdsreformen. I många av dessa spelar utbildning, kultur och idrott en viktig roll.

Utlåtande KuUU 10/2021 rd

Beaktande av den utbildningspolitiska redogörelsen

Vid behandlingen av planen för de offentliga finanserna har kulturutskottet särskilt granskat hur planen motsvarar målen i statsrådets utbildningspolitiska redogörelse (SRR 1/2021 rd). Utskottet kommer att ta ställning till den utbildningspolitiska redogörelsen senare i sitt betänkande om redogörelsen.

Som allmän observation konstaterar utskottet att de program som främjar utbildningspolitiska reformer och genomförandet av dem har beaktats väl i redogörelsen. Programmen hänför sig också till åtgärderna efter coronakrisen. Samtidigt är målet att främja lärande och välfärd.

I planen för de offentliga finanserna har bland målen i den utbildningspolitiska redogörelsen beaktats bland annat genomförandet av läropliktsreformen samt satsningarna på att fortsätta med kvalitets- och jämlikhetsprogrammet för den grundläggande utbildningen och småbarnspedagogiken under ramperioden i enlighet med tidigare beslut. Innehållet i den utbildningspolitiska redogörelsen motsvarar också till exempel satsningar på integrationsutbildning för invandrare och främjande av arbetskraftsinvandring.

Vid utskottets sakkunnighörande har det också framförts åsikter om att planen för de offentliga finanserna inte till alla delar motsvarar målen i den utbildningspolitiska redogörelsen. Det har framförts att även om utbildningsbudgeten besparades nedskärningar vid ramförhandlingarna gjordes inga tilläggsatsningar på den i planen för statsfinanserna jämfört med det som beslutats tidigare, vilket strider mot målen i den utbildningspolitiska redogörelsen.

De mål för höjning av utbildnings- och kompetensnivån som anges i den utbildningspolitiska redogörelsen samt de åtgärder som planeras för dem har konsekvenser för de offentliga finanserna vid sidan av den förlängda läroplikten och reformen av det kontinuerliga lärandet. I den utbildningspolitiska redogörelsen har förbättrande av inlärningsresultaten lyfts fram som en faktor som hänför sig till höjningen av kunskapsnivån, vilket lämpligen bör synas i den långsiktiga fördelningen av de ekonomiska resurserna. Det behöver identifieras vilka uppgifter skolorna och läroanstalterna har när det gäller att uppnå det här målet. Det behövs också en medvetenhet om att förändringar i arbetslivet har en väsentlig inverkan på kompetenskraven inom olika branscher och yrken. Höjningen av utbildnings- och kompetensnivån är både horisontell och vertikal. Denna granskning bör göras i olika sammanhang, så att vi får mer förståelse för att bildning och kompetens byggs upp på många olika sätt.

Utskottet anser att det är viktigt att verksamheten och ekonomin planeras parallellt så att man vid planeringen av finansieringen beaktar de mål och krav som ställs på verksamheten också på lång sikt.

Vissa andra iakttagelser som gäller beaktandet av den utbildningspolitiska redogörelsen tas upp i detta utlåtande nedan i samband med olika teman.

Utlåtande KuUU 10/2021 rd

Småbarnspedagogik och grundläggande utbildning

Genomförandet av kvalitets- och jämlikhetsprogrammen för den grundläggande utbildningen och småbarnspedagogiken fortsätter under ramperioden i enlighet med tidigare beslut. För kvalitets- och jämlikhetsprogrammet för den grundläggande utbildningen anvisas 60 miljoner euro, och för kvalitets- och jämlikhetsprogrammet för småbarnspedagogiken anvisas sammanlagt 80 miljoner euro 2022, när tillägget på 30 miljoner euro i anslutning till regeringens framtidsinvesteringar beaktas. En stödmodell som lämpar sig för småbarnspedagogik utvecklas. För stödet har det reserverats 15 miljoner euro i permanent finansiering från och med 2022.

Utskottet anser att de ekonomiska satsningarna på att förbättra kvaliteten och jämlikheten inom den grundläggande utbildningen och småbarnspedagogiken är behövliga och motiverade. Strävandena att minska skillnaderna i inläring och stärka stödet för inläring är viktiga bland annat när man eftersträvar en höjning av kompetensnivån.

Sakkunniga har pekat på ett behov av att bedöma om anslaget på 15 miljoner euro för att stärka stödet för småbarnspedagogik räcker till, om genomförandet av reformen kräver ett ökat antal speciallärare inom småbarnspedagogiken. Reformen av stödet till småbarnspedagogiken bereds som bäst och utskottet kommer att ta ställning till den i samband med riksdagsbehandlingen av ärendet.

Yrkesutbildning och gymnasieutbildning

I planen för de offentliga finanserna har man beaktat utvidgningen av läroplikten och det fortsatta genomförandet av avgiftsfri utbildning på andra stadiet. För reformen anvisas 65 miljoner euro 2022, 102 miljoner euro 2023 och 129 miljoner euro från 2024 framåt. Som en del av regeringens framtidsinvesteringar anvisas 10 miljoner euro för programmet för kvaliteten på och tillgången till gymnasieutbildning 2022. Utskottet anser att de här allokeringarna är nödvändiga.

Sakkunniga har befarat att de finansiella resurser som anvisats för läropliktsreformen inte kommer att räcka till. Det är viktigt att den statliga finansieringen täcker kostnaderna för förlängningen av läroplikten fullt ut. Reformen får inte försämma utbildningsanordnarnas finansiella ställning. Utskottet anser att det är absolut nödvändigt att följa upp och bedöma om den statliga finansieringen räcker till i samband med genomförandet av läropliktsreformen.

Ett lyckat genomförande av läropliktsreformen skulle främjas av att stödet för lärande för studerande på andra stadiet stärks jämfört med nuläget. Utskottet har i sitt betänkande om läropliktsreformen (KuUB 15/2020 rd) betonat att studerande i gymnasieutbildning och yrkesutbildning ska garanteras rätt till stödundervisning och studerande i yrkesutbildning rätt till specialundervisning på deltid. Utskottet hänvisar till de uttalanden (RSv 218/2020 rd, uttalandena 9 och 10) där riksdagen förutsätter att regeringen vidtar behövliga åtgärder för att säkerställa de ovannämnda stödformerna.

I planen för de offentliga finanserna anvisas resurser för att fortsätta genomförandet av reformen av yrkesutbildningen. För anställning av lärare och handledare anvisas som en del av regeringens framtidsinvesteringar ytterligare finansiering till ett belopp av 70 miljoner euro för 2022. För en

Utlåtande KuUU 10/2021 rd

reform som gäller utbildningsersättningen för läroavtalsutbildning anvisas 5 miljoner euro per år under perioden 2022—2024. För att kunna anpassa verksamheten till den ändrade personaldimensioneringen reserveras för utbildningen av nya närvårdare i enlighet med det tidigare beslutet 43 miljoner euro år 2022, 30 miljoner euro år 2023 och 16,5 miljoner euro år 2024. Utskottet anser att anslagen är motiverade.

Högskoleundervisning och forskning

Allmänt. Inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde kapitaliseras universitetet 2022 med 67 miljoner euro utifrån en donation från Sitra. Kapitaliseringen genomförs på basis av universitetens medelsanskaffning. I proportion till den årliga ökningen av kostnadsnivå ska universitetens basfinansiering enligt planen ökas med 38 miljoner euro och yrkeshögskolornas med 19 miljoner euro.

Enligt den preliminära planen för återhämtning och resiliens som ingår i Finlands program för hållbar tillväxt riktas ett tillägg av engångsnatur på 95 miljoner euro till Finlands Akademis fullmakt för forskningsanslag samt 20 miljoner euro till åtgärder inom högskolornas digitala vision och 15 miljoner euro till högskolornas nybörjarplatser.

Utskottet anser att de här anslagsfördelningarna behövs.

Nybörjarplatser vid högskolorna. I anknytning till den utbildningspolitiska redogörelsen har sakkunniga påpekat att en ökning av antalet nybörjarplatser vid högskolorna för att öka antalet högskoleutbildade till 50 procent av åldersklassen kräver tillräcklig och långsiktig finansiering.

Ökningen av antalet studerande har 2020—2021 finansierats med tilläggsbudgetmedel inom ramen för stimulansåtgärderna i samband med coronapandemin. Detta avses fortsätta med hjälp av återhämtningsfinansiering från EU.

Med hänvisning till sitt tidigare utlåtande (KuUU 7/2020 rd, s. 14) lägger utskottet vikt vid en tydlig finansieringsväg för att uppnå målen att öka antalet personer som avlägger högskoleexamen.

Vetenskap och forskning. Som ett led i de omfördelningar som görs utifrån halvtidsöversynen minskas fullmakten för strategisk forskningsfinansiering permanent med 25 miljoner euro jämfört med det föregående rambeslutet och bevillningsfullmakten för Finlands Akademis forskningsprojekt minskas med 10 miljoner euro från och med 2023. Utskottet anser att nedskärningarna i vetenskapen är beklagliga och påpekar att Finlands Akademis bevillningsfullmakt också sänks av att avkastningskalkylen för penningsspelverksamheten sjunker och att den tidsbegränsade kompensationen upphör 2024.

Nedskärningen med sammanlagt 35 miljoner euro gäller forskning, men med hänvisning till sakkunnigyttranden påpekar utskottet att nedskärningen påverkar universitetsundervisningen, eftersom nedskärningarna beträffande Finlands Akademi direkt berör universitetet. Universitetsundervisningen bygger på forskning som utgör grunden för undervisningen. För att säkerställa grunderna för forskningen ska universitetens undervisningspersonal både undervisa och bedriva forskning.

Utlåtande KuUU 10/2021 rd

Finlands mål är att höja forsknings- och utvecklingsfinansieringens andel till fyra procent av bruttonationalprodukten före 2030. För att främja FoUI-målet har regeringen beslutat att inrätta en parlamentarisk arbetsgrupp för att utreda metoder för att öka FoU-finansieringen inom den offentliga sektorn fram till slutet av årtiondet. Regeringen kommer att dra upp riktlinjer för eventuella incitament vid budgetförhandlingarna 2021.

Utskottet anser det vara viktigt med långsiktiga finansiella resurser för forskning och vetenskap. Universiteten, högskolorna och forskningsinstituten bedriver verksamhet på flera års sikt, vilket också investeringarna i utrustning, personal och doktorandutbildning baserar sig på.

Fritt bildningsarbete

Inom det fria bildningsarbetet riktas under ramperioden ett tillägg på 5 miljoner euro per år till integrationsutbildning för invandrare, vilket utskottet ser som behövligt. Enligt den utbildningspolitiska redogörelsen ska det säkerställas att läskunnighetsutbildningen inom fritt bildningsarbete för invandrare är tillräcklig och tillgänglig på båda nationalspråken.

Folkhögskolor är en lösning för många som inte finner sin plats inom utbildning och samhälle, och därför är det viktigt att tillräckliga medel anvisas för utbildning av invandrare och läropliktiga vid folkhögskolor. En samhällelig bildningsuppgift för folkhögskolorna är att ordna utbildning för invandrare, såsom läs- och skrivkunskap enligt integrationsplanen samt undervisning i finska eller svenska. Genom dessa åtgärder stärks invandrarernas samhälls- och arbetslivsfärdigheter samt förutsättningarna för sysselsättning.

Utskottet anser det vara viktigt att finansieringen av det fria bildningsarbetet är förutsägbar för att möjliggöra långsiktigt utvecklingsarbete. Med hänvisning till läropliktslagen (1214/2020) anser utskottet att det är nödvändigt att folkhögskolorna på samma sätt som andra utbildningsanordnare får ersättning för läromedelskostnaderna inom utbildningen för läropliktiga.

Kultur och konst

I regeringens mål att höja sysselsättningen till 75 procent och öka antalet sysselsatta med 80 000 personer genom regeringens sysselsättningsåtgärder före utgången av årtiondet är det bra att beakta konst- och kultursektorns möjligheter och satsa på att stärka sysselsättningen inom branschen. Branschen är en av de servicesektorer som utvecklas och växer snabbast, men också en av de sektorer som drabbats hårdast av coronapandemin. På grund av konsekvenserna av pandemin hittills har offentliga tillställningar antingen varit helt nedstängda eller begränsats kraftigt, vilket har hämmat sektorns ekonomi och verksamhet. Utskottet anser att alla åtgärder för att stödja återhämtningen inom sektorn är nödvändiga.

I detta sammanhang upprepar utskottet med hänvisning till sitt tidigare utlåtande (KuUU 11/2020 rd, s. 17) sin oro över att arbetslöshetsdagpenningen för upphovsmän inom den kreativa branschen kan minskas på grund av upphovsrättsersättningar. Redovisningar från upphovsrättsorganisationer behandlas vid jämkning av arbetslöshetsförmåner på samma sätt som lön för arbete som utförts under arbetslöshetstiden, även om det är fråga om upphovsrättsersättning som betalas

Utlåtande KuUU 10/2021 rd

retroaktivt till upphovsmannen. Förfarandet kan i värsta fall skära bort arbetslöshetsersättningen helt och hållet.

För kompensation för kopiering för enskilt bruk föreslås en sänkning på fyra miljoner euro från 11 miljoner euro i år till 7 miljoner euro. Utskottet hänvisar till sitt tidigare utlåtande (KuUU 7/2020 rd), där det konstaterar följande: "Utskottet ser positivt på att anslaget för kompensationen för privatkopiering förblir 11 miljoner euro år 2021. Däremot är 2022 års nivå fortfarande öppen. Det är viktigt att se till att eventuella förseningar i reformen av kompensationssystemet inte blir till nackdel för rättsinnehavarna."

Utskottet fäster uppmärksamhet vid den svåra situationen beträffande Nationalgalleriets samlingslokaler. Detta har inte beaktats i planen för de offentliga finanserna. Nationalgalleriets omfattande arkiv- och konstsamling är en del av nationalsamlingen och det nationella kulturarvet. För att det ska kunna bevaras på lämpligt sätt för kommande generationer krävs det lämpliga, anpassade utrymmen. Nationalgalleriets samlingslokaler har redan länge varit underdimensionerade, vilket medför svårigheter att trygga en ansvarsfull förvaring och skötsel av samlingen i de nuvarande lokalerna. När det gäller samlingslokaler har behovet av en ökning av Nationalgalleriets hyresanslag inte beaktats i planen för de offentliga finanserna. Kulturutskottet anser att det är absolut nödvändigt att Nationalgalleriet garanteras tillräcklig finansiering för att säkerställa att dess samlingar förvaras på behörigt sätt.

Motion och idrott

Utskottet fäster uppmärksamhet vid att motion och idrott har betydelsefulla effekter på hälsan och välbefinnandet med tanke på hållbarheten i de offentliga finanserna. Endast en tredjedel av den vuxna befolkningen, barnen och de unga motionerar tillräckligt med tanke på hälsan. Coronapandemin har fördjupat polariseringen inom motion och idrott. En del av dem som motionerar för lite har under pandemin rört på sig mindre än tidigare. En fördjupning av polariseringen kan i framtiden ta sig uttryck i att allt fler människors funktionsförmåga minskar och behovet av social- och hälsovårdstjänster och kostnaderna ökar.

Undervisnings- och kulturministeriets anslag används till finansiering av verksamheter som är centrala med tanke på den finländska idrotts- och motionskulturen, såsom kommunernas idrotts-tjänster och byggande av idrottsanläggningar, medborgarverksamhet (idrottsorganisationer och föreningar), elitidrott, utbildning och forskning inom idrott, stora evenemang samt projekt och program som främjar olika befolkningsgruppers fysiska aktivitet (Småbarnspedagogiken i rörelse, Skolan i rörelse, Studier i rörelse, Vuxna i rörelse, Familjen i rörelse och Äldre i rörelse). Utskottet anser det vara viktigt att trygga långsiktig finansiering av program som svarar mot olika befolkningsgruppers behov.

För att främja rörlighet behövs satsningar från olika förvaltningsområden. Rörligheten främjas bland annat om det finns bra gång- och cykelvägar, möjligheter till friluftsliv och användning av naturen för rekreation samt företagande inom idrottsbranschen. Social- och hälsovården är ett centralt område när det gäller att främja människors rörlighet till exempel med tanke på funktions- och arbetsförmågan.

Utlåtande KuUU 10/2021 rd

Anslagen för statens idrottsväsende (UKM:s förvaltningsområde) består nästan uteslutande av tippningsmedel. Denna fråga behandlas nedan i detta utlåtande.

Utskottet anser det vara ytterst viktigt att motion och idrott främjas genom effektiva åtgärder och att tillräckliga medel avdelas för dem. Utskottet påminner om att riksdagen i samband med behandlingen av den idrottspolitiska redogörelsen (SRR 6/2018 rd) godkände ett ställningstagande (RSk 52/2021 rd) där den förutsätter att regeringen vidtar åtgärder bland annat för ledning och verkställande av det förvaltningsövergripande samarbetet, ökad fysisk aktivitet inom social- och hälso- och sjukvårdens tjänster på alla nivåer av tillhandahållande av tjänster från rådgivning till äldreomsorgen samt hänsyn till grupper med särskilda behov. I ställningstagandet förutsätts dessutom att regeringen satsar tillräckligt på att utvidga Skolan i rörelse-verksamheten till alla skolstadier och småbarnspedagogiken, för att främja fysisk aktivitet särskilt inom de elev- och studerandegrupper som är allra mest inaktiva.

Ungdomsarbete

För stödjande av verkstadsverksamheten för unga anvisas under ramperioden i enlighet med tidigare beslut ett tillägg på 2 miljoner euro per år. Som en del av regeringens framtidsinvesteringar riktas 4,5 miljoner euro 2022 till en utvidgning av det uppsökande ungdomsarbetet.

Utskottet anser att anslagen är behövliga, men påpekar samtidigt att ungdomsarbetet inte tas upp under undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde. Utskottet betonar ungdomsarbets betydelse bland annat när det gäller att stärka de ungas delaktighet och välfärd.

Ungdomsarbetet är en viktig tjänst för unga bland annat med tanke på förebyggandet av problem. I den utbildningspolitiska redogörelsen (s. 18, 55 och 84) lyfts ungdomsväsendets anknytning till andra tjänster för unga fram, såsom undervisning, konst- och kulturfostran och grundläggande konstundervisning samt multidisciplinärt samarbete inom social- och hälsovårdstjänsterna. Ungdomsarbetet kommer också att ha en viktig roll i genomförandet av den utvidgade läroplikten.

Problem orsakade av coronaepidemin och åtgärder mot dem

Utskottet har granskat hur planen för de offentliga finanserna väger in de problem med jämlikhet i utbildningen som uppstått under coronaepidemin, åtgärderna mot kompetensbrist och det multidisciplinära stödet för välbefinnande. Coronaepidemin har inom undervisnings- och kulturverksamhetens förvaltningsområde haft en omfattande inverkan på möjligheterna att ordna tjänster både 2020 och 2021.

Stödet för välmående bland barn och unga. Psykiska problem har blivit vanligare bland barn och unga under coronaepidemin. En del av problemen har inte identifierats, eftersom vårdrelationer har avbrutits och behandlingar skjutits fram. Beskedet är att barn och unga ofta har svårt att få vård. Läget var svårt redan före epidemin.

Enligt planen för de offentliga finanserna ska elev- och studerandevårdstjänsterna fortsatt stärkas inom den grundläggande utbildningen och på andra stadiet. Finansieringen av tjänsterna höjs till 20 miljoner euro 2022 och 29 miljoner euro från och med 2023.

Utlåtande KuUU 10/2021 rd

En anknytande åtgärd är att planen för de offentliga finanserna lyft fram den så kallade Finlandsmodellen för fritidsaktiviteter. I enlighet med tidigare beslut anvisas årligen 14,5 miljoner euro för fritidsverksamhet för barn och unga. Tack vare Finlandsmodellen får barn och unga möjlighet att delta i fler fritidsaktiviteter i anslutning till skoldagen. Avsikten är att aktiviteterna väljs ut med hänsyn till elevernas önskemål. Utskottet anser det viktigt att verksamheten utvecklas heltäckande på regional nivå så att alla barn och unga har möjlighet att utöva minst en trevlig hobby.

Utskottet anser att allokeringarna av de finansiella resurserna är motiverade och välkomnar varmt alla åtgärder som effektivt stöder barns och ungas välbefinnande och svarar mot behovet att i rätt tid avhjälpa problemen. Coronaepidemins inverkan på de ungas liv har varit betydande inom många livsområden. Därför ska eftervården vara tillräckligt långvarig. Den ska stödja barns och ungas psykiska hälsa och bidra till en smidig utbildningsväg med beaktande av övergångsskedena.

Inläring och undervisning under coronatiden. Undervisningen har under coronatiden i varierande utsträckning genomförts på distans. Ur elevernas och studerandenas synvinkel har coronaepidemin orsakat betydande problem med inläringen och välbefinnandet på olika utbildningsstadier, särskilt i områden där eleverna och de studerande har fått distansundervisning under långa perioder. För lärare och rektorer har arbetet blivit mer belastande och arbetsbördan ökat betydligt. Stödandet av inläringen har krävt mer än vanligt också av personalen inom elevhälsan samt av barnens och de ungas vårdnadshavare.

De resursbehov som coronapandemin kräver noteras i den utbildningspolitiska redogörelsen. För att minska underskottet i välbefinnande och lärande krävs det en vilja som sträcker sig över regeringsperioderna att fördela resurser för att svara på det ökade servicebehovet särskilt på de områden och utbildningsnivåer där distansundervisningsperioderna har varit långa och upprepade, står det i redogörelsen.

Strävan har varit att kompensera de negativa effekterna av undantagsförhållandena och distansundervisningsperioden i skolorna för ungas välbefinnande och lärande genom ökade satsningar bland annat på småbarnspedagogik, grundläggande utbildning och utbildning på andra stadiet samt studiehandledning och ungdomsarbete. Planen för de offentliga finanserna innehåller beredskap för eftervården av coronakrisen 2022 och 2023. Även om det än så länge är svårt att bedöma krisens långvariga konsekvenser, är det känt att krisen har visat sig särskilt bland de barn och unga som på grund av sina uppväxtmiljöer har mindre resurser än andra. Det här är grupper som har haft utmaningar redan före krisen.

Utskottet ställer sig bakom planerna på ett återhämtningspaket för fostran och utbildning. Fokus ska ligga på att åtgärda brister i lärandet och tillgodose elevernas stödbehov. Det är bra att undervisnings- och kulturministeriet och Utbildningsstyrelsen har berett en exitstrategi.

Även om samhället nu öppnas stegvis, krävs det evidensbaserade och planmässiga åtgärder för att åtgärda bristerna i fråga om kunskaper och välmående. Negativa konsekvenser för till exempel inläring och uteblivna möjligheter till fritidsaktiviteter har identifierats, men det går ännu inte att göra en samlad bedömning av samtliga konsekvenser eller deras varaktighet.

Utlåtande KuUU 10/2021 rd

Utskottet betonar att eftervården av coronakrisen bör följas upp och undersökas omsorgsfullt och att man bör förbereda sig på att den kommer att medföra extra kostnader.

Avkastningen av penningspelsverksamhet

Jämfört med tidigare år beräknas Veikkaus Ab:s intäktsföring stanna på en klart lägre nivå. Utvecklingen påverkas av åtgärderna för att bekämpa de problem som penningspel orsakar samt den inskränkning av Veikkaus Ab:s marknadsandel som beror på den hårdare konkurrensen i fråga om digitalt spelande. I slutet av ramperioden uppskattas intäktsföringen från penningspel vara sammanlagt 624 miljoner euro. Tippingvinstmedlen fördelas på det sätt som anges i lotterilagen mellan undervisnings- och kulturministeriet (53 %), jord- och skogsbruksministeriet (4 %) och social- och hälsovårdsministeriet (43 %).

Avkastningen av penningspel har använts för funktioner som ger mervärde för vårt samhälle. De berör på många sätt kulturutskottets fackområde. Tippingvinstmedel används för finansiering i syfte att det ska finnas tillgång och tillgänglighet till kultur och konst i hela landet. Det garanterar jämlika möjligheter att tillgodose de kulturella rättigheterna och ta del av konstens och kulturens positiva effekter på välbefinnandet. Hur viktigt det är med idrott och motion beskrivs av de beräknade kostnaderna på minst 3 miljarder euro som beror på alltför liten fysisk aktivitet. Genom ungdomsarbete stärks de ungas möjligheter till samhälleligt engagemang och samhällelig aktivitet. Forskningen å sin sida har en central roll i främjandet av välfärden för samhället, människorna och miljön. Den nya kunskap som forskningen genererar behövs också för att stödja hållbar företagsverksamhet.

År 2022 och 2023 kompenseras förmånstagarna för den lägre intäktsföringen av avkastningen av penningspelsverksamheten. Kompensationen är 330 miljoner euro 2022 och 305 miljoner euro 2023. Undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde får sammanlagt 174 miljoner euro 2022 och 161 miljoner euro 2023.

Kompensationen betalas inte till fullt belopp, vilket inom UKM:s förvaltningsområde leder till budgetnedskärningar. Till exempel anslagen för statens idrottsväsende består nästan i sin helhet (91 % 2020) av tippingsvinstmedel. Avkastningen av penningspel väntades sjunka under den pågående ramperioden redan före coronakrisen, men på grund av krisen blir nedgången ännu större.

Inom konst och kultur finns det en risk för att arbetslösheten inom branschen ökar, vilket tillsammans med de problem som uppstår till följd av krisen avsevärt hotar verksamhetsförutsättningarna inom konst och kultur. Det finns ännu inga närmare uppgifter om hur sparbetingen kommer att fördelas, men enligt sakkunniga är det möjligt att de kommer att drabba unga, konstnärer som oftast är högutbildade och de små konstorganisationer som är mest innovativa, det vill säga det så kallade fria fältet.

När det gäller vetenskap och forskning inverkar utsikterna för den finansiering som Veikkaus intäktsför eller den finansieringsnivå som ersätter den redan i förväg på finansieringen, eftersom den bygger på ett fullmaktsförfarande.

Utlåtande KuUU 10/2021 rd

Utskottet betonar vikten av att förutse och identifiera problem samt att hitta hållbara lösningar som tryggar förutsättningarna för de verksamheter som finansieras med tippningsvinstmedel. I enlighet med vad som överenskommits vid regeringens halvtidsöversyn kommer enligt uppgift ett fortsatt arbete för att bereda en ny permanent finansieringsmodell att inledas omedelbart. Det fortsatta arbetet, som baserar sig på en rapport från Erkki Liikanens arbetsgrupp, utförs i nära samarbete med förmånstagarna. Avsikten är att besluten ska fattas före utgången av 2021 och reformen ska genomföras från och med 2024. Det är viktigt att lösningen görs parlamentariskt och gäller flera regeringsperioder för att ovissheten om den framtida finansieringen ska minska.

Utskottet betonar att compensationerna för den minskade avkastningen av penningspel bör avgöras så snabbt som möjligt så att den nya situationen kan förutses i tid. Ingenting tyder på att vi i Finland kommer att behöva mindre forskning, kultur, motion och idrott samt ungdomsarbete än tidigare.

Andra synpunkter

Utskottet anser det vara viktigt att se till att Utbildningsstyrelsen har tillräckliga finansiella resurser. Utgiftsminskningarna de senaste åren har tydligt försvårat Utbildningsstyrelsens verksamhet och dess möjligheter att utveckla utbildningssystemet och stå till tjänst inom det omfattande området för småbarnspedagogik och utbildning. På sikt är det dock viktigt att säkerställa att Utbildningsstyrelsen får de anslag för grundläggande omkostnader som uppgifterna förutsätter. Finansieringen måste också vara långsiktig och förutsägbar under hela ramperioden.

Omkostnadsanslagen för Nationella centret för utbildningsutvärdering ska också ligga på en tillräcklig nivå. Enligt utredning uppvisar centrets budget för 2022 ett underskott på upp till 980 000 euro.

Nedskärningarna i omkostnadsanslagen äventyrar arbetet med att ta fram tillförlitliga och aktuella utvärderingsuppgifter till underlag för nationella, regionala och lokala beslut. Det är ytterst viktigt att den behövliga och förstklassiga utbildningsutvärderingen garanteras även genom tillräckliga ekonomiska resurser.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande KuUU 10/2021 rd

Helsingfors 2.6.2021

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Paula Risikko saml
vice ordförande Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Sanna Antikainen saf
medlem Marko Asell sd
medlem Jukka Gustafsson sd
medlem Veronika Honkasalo vänst
medlem Emma Kari gröna
medlem Hilikka Kemppi cent
medlem Anneli Kiljunen sd
medlem Mikko Kinnunen cent
medlem Pasi Kivisaari cent
medlem Ari Koponen saf
medlem Sari Multala saml
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Sofia Vikman saml

Sekreterare var

utskottsråd Marja Lahtinen.

Utlåtande KuUU 10/2021 rd

Avvikande mening 1

Avvikande mening 1

Motivering

Allmänt

Vid halvtidsöversynen förväntades regeringen komma med beslut om strukturella reformer, satsningsåtgärder och reformer som stärker den ekonomiska tillväxten. Regeringen lät dock bli att göra detta. De uteblivna åtgärderna är också ett hot mot de sektorer som hör till kulturutskottets ansvarsområde. Till kulturutskottets sektor hör alla de tjänster som skapar tillväxt i framtiden och säkerställer en höjd kompetensnivå.

Utan tillräckliga reformer som stärker den ekonomiska tillväxten, kombinerade med de permanenta utgiftsökningar som regeringen redan har gjort, kommer detta att leda till nedskärningar i utbildning och fostran.

Anslagsnivån för undervisnings- och kulturministeriet uppgår under ramperioden till ungefär 7 miljarder euro. Under ramperioden minskar de finansiella resurserna med 500 miljoner euro.

Särskilt oroväckande är att fördelningen av de utgifter av engångsnatur som regeringen beslutat om upphör 2022. Till denna del förblir det oklart vad det innebär med tanke på stärkandet av jämlikheten inom småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen samt stärkandet av undervisnings- och handledningsresurserna för yrkesutbildningen.

När det gäller undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde bör det konstateras att ett stort principiellt problem är att tilläggsåtgärderna är tidsbegränsade och att de är uppsplittrade i olika projekt, inte i långsiktig utveckling av verksamheten. Regeringen har inte åtagit sig att bedriva en långsiktig utbildningspolitik.

Beaktande av den utbildningspolitiska redogörelsen

Uti från de sakkunnigyttranden som kulturutskottet fått står det klart att planen för de offentliga finanserna inte innehåller tillräckliga åtgärder för att uppnå målen. I sig måste det konstateras att regeringens mål pekar i rätt riktning.

De anslag som reserverats för reformen av stödet till småbarnspedagogiken kommer enligt utredning inte att räcka till. Ett stort problem är också att regeringen inte har reserverat något separat anslag för att öka antalet lärare inom småbarnspedagogiken.

I statsrådets utbildningspolitiska redogörelse (SRR 1/2021 rd) betonas behovet av att stärka basfinansieringen av utbildningen. Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2022–2025 (SRR 3/2021 rd) innehåller inga åtgärder för att stärka basfinansieringen av utbildningen. Tvärtom innehåller planen nedskärningar i statsandelarna för basservicen, vilka påverkar finansieringen av och verksamhetsförutsättningarna för såväl småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen som kommunernas kultur-, ungdoms- och idrottsväsende.

Utlåtande KuUU 10/2021 rd

Avvikande mening 1

Regeringen tycks ha gått in för att ställa upp ambitiösa mål utan resurser för att uppnå dem.

Småbarnspedagogik och grundläggande utbildning

Tilläggsanslagen för småbarnspedagogik och grundläggande utbildning är i huvudsak tidsbegränsade. De finansiella resurserna för att stärka kvaliteten och jämlikheten inom småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen upphör vid utgången av 2022.

Enligt oss är planen för de offentliga finanserna bristfällig till denna del. Regeringen talar om utbildningsreformer, för vilka den dock inte har reserverat någon särskild finansiering. Detta kan anses vara den största bristen i redogörelsen.

Det förblir också oklart hur regeringen tänker finansiera det tvååriga försöket med förskoleundervisning, som ska avslutas 2024.

I regeringens plan för de offentliga finanserna saknas dessutom förslag till hur nivån på hemkommuners ersättningen för privata utbildningsanordnare ska höjas så att den motsvarar ersättningen till offentliga utbildningsanordnare.

Yrkesutbildning och gymnasieutbildning

De anslag som reserverats för att utvidga läroplikten och genomföra det avgiftsfria andra stadiet väcker fortfarande oro, likaså hur de ska räcka till. Det har framförts befogade farhågor över att särskilt de anslag som reserverats i början av reformen inte motsvarar de faktiska kostnaderna och att kommunerna då tvingas göra nedskärningar i utbildningen.

Vi anser att anslagen för förlängd läroplikt borde ha riktats till att stärka undervisningens kvalitet och stödet för lärande. Regeringens prioriteringar i fråga om permanenta utgiftsökningar höjer inte finländarnas utbildnings- och kompetensnivå och stärker inte utbildningens kvalitet.

Högskoleundervisning och forskning

Enligt den färdplan för hållbarhet som regeringen godkänt baserar sig den ekonomiska tillväxten i Finland framför allt på produktivitetsökning. Enligt regeringens riktlinjer innebär detta att utgifterna för FoUI är på en tillräcklig nivå och att målet på fyra procent av bruttonationalprodukten är uppnått 2030.

Samlingspartiet har förbundit sig att höja anslagen för forskning, utveckling och innovation till fyra procent av statens bruttonationalprodukt.

Enligt planen för de offentliga finanserna är detta mål inte på väg att uppnås. I praktiken står regeringens beslut om utgiftsnedskärningar i Finlands Akademis bevillningsfullmakter och finansieringen av strategisk forskning helt i strid med detta mål. Regeringen genomför historiska nedskärningar i forskningsfinansieringen.

Utlåtande KuUU 10/2021 rd

Avvikande mening 1

Också privat finansiering kommer att behövas för att vi ska nå målet. En stabil och förutsägbar omvärld är en förutsättning för privata investeringar. Det krävs en målmedveten policy för större anslag om vi ska kunna nå fyraprocentmålet.

Genom kapitalisering av högskolorna stärks högskolornas eget finansiella läge. Som kulturrutskottet konstaterar i sitt utlåtande stärker kapitaliseringen enligt det erhållna yttrandet förutsättningarna för att nå den internationella toppen inom de områden där den egna forskningen är stark. Kapitaliseringen stärker högskolornas autonomi och stöder högskolornas egna nya forskningsmöjligheter.

I framtiden genereras tillväxt och konkurrenskraft via kompetens. Den stora frågan hur vi ska få tillgång till kvalificerad arbetskraft måste lösas genom satsningar på kontinuerligt lärande. Finland måste utarbeta ett framtidsavtal för kompetens där staten, arbetsmarknadens organisationer och utbildningsanordnarna är parter. Syftet med reformen av kontinuerligt lärande är att skapa nya möjligheter till kompetensutveckling inom alla branscher. I synnerhet måste möjligheterna till kontinuerligt lärande och kompetensutveckling bli bättre inom områden där kravet på struktumvandling är stort och inom områden där utbildningsnivån är låg.

Avkastningen av penningsspelverksamhet

Vi konstaterar att man redan länge varit medveten om att avkastningen av penningsspelverksamheten sjunkit. I praktiken försämrar detta verksamhetsbetingelserna för vetenskap, konst, kultur, idrott och ungdomsarbete.

Coronapandemins konsekvenser för kultur- och idrottssektorn väcker särskild oro. Dessa branscher har lidit av långvariga begränsningsåtgärder som har kringskurit deras möjligheter att bedriva verksamhet. Människornas psykiska och fysiska välbefinnande har minskat. För att man ska kunna återhämta sig från pandemin krävs det att verksamhetsförutsättningarna inom branscherna säkerställs så att människornas välbefinnande kan stärkas.

Vi ser det som nödvändigt att det parlamentariskt bereds en långsiktig lösning på frågan om hur man ska svara på den framtida minskningen av avkastningen från penningsspelverksamheten. Det är inte rätt att alla aktörer för närvarande årligen måste fundera på hur verksamheten ska fortsätta, när det inte finns vetskap om lösningarna.

Avslutningsvis

Avslutningsvis noterar vi att planen för de offentliga finanserna 2022–2025 inte i tillräcklig utsträckning väger in åtgärder i fråga om bristerna i lärandet till följd av coronaepidemin. Det är en av de största avigsidorna i planen. Redan nu vet vi att epidemin har ökat skillnaderna i inläring och att eleverna inte har fått det stöd de behöver för inläringen.

Vi backar därför upp planerna på ett återhämtningspaket för fostran och utbildning, som uttryckligen ska vara ett svar på det bristfälliga lärandet och stärkandet av stödet till eleverna.

Utlåtande KuUU 10/2021 rd
Avvikande mening 1

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 2.6.2021

Paula Risikko saml
Sari Multala saml
Sofia Vikman saml

Utlåtande KuUU 10/2021 rd Avvikande mening 2

Avvikande mening 2

Motivering

Allmänt

Vi sannfinländare i utskottet anser det vara viktigt att planen för de offentliga finanserna ger en sanningsenlig bild av den sannolika ekonomiska utvecklingen under de närmaste åren och innehåller trovärdiga metoder för att uppnå de uppställda målen. Den aktuella planen för de offentliga finanserna bygger i enlighet med sakkunnigyttrandena på alltför optimistiska förväntningar bland annat i fråga om sysselsättningsutvecklingen, och innehåller inga konkreta metoder för måluppfyllelsen i fråga om statsfinanserna och den kommunala ekonomin och ännu mindre när det gäller de utbildningspolitiska målen.

Det är oroväckande att inga realistiska metoder för att förbättra ekonomin och sysselsättningen erbjuds. Redogörelsen innehåller alltså inte heller finansieringsmetoder för de reformer som regeringen kräver. Planen för de offentliga finanserna 2022–2025 innehåller betydande reformer som påverkar anslagen inom undervisnings- och kulturministeriets ansvarsområde, och åtskilliga sakkunniga är oroad över hur medlen ska räcka till, i synnerhet som ramarna inte erbjuder hållbara metoder för att täcka de ökande kostnaderna.

Otillräcklig finansiering

Många sakkunnigyttranden fäster uppmärksamhet vid den otillräckliga finansieringen av undervisningssektorn under ramperioden och vid att finansieringen inte är långsiktig. Redan kostnaderna för en förlängning av läroplikten har enligt flera kommuner och Kommunförbundet underskatats. Dessutom har de åtgärder som krävs av den utbildningspolitiska redogörelse som är under behandling åsidosatts i resursfördelningen. Det räcker inte med vackra ord när det inte finns behövliga resurser för ramperioden.

Utvecklingsföreningen för yrkeskunnande AMKE rf kommer med många exempel på brister i planen för de offentliga finanserna. Planen saknar framtidsinvesteringar som utlovades för att anställa lärare och handledare, och inga medel anvisas för att avhjälpa utbildningsunderskottet till följd av coronakrisen.

Den ledande experten inom hela branschen, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ, påpekar på sin sida att de finansiella resurserna för att anställa lärare inte har omsatts i ett permanent anslag i ramarna, vilket försämrar utbildningens kvalitet på lång sikt. Finansiella resurser avdelas för stödet för lärande, men ska inte användas för utveckling av stödet på andra stadiet. Finlands studentkårers Förbund FSF påpekar på sin sida att det polariserade illabefinnandet bland studerande kommer att fortsätta och förvärras, om inte högskolestuderandenas psykiska hälsa stöds på behörigt sätt.

Utlåtande KuUU 10/2021 rd
Avvikande mening 2

Planen för de offentliga finanserna beaktar inte heller behovet av att utveckla studiestödet på det sätt som den svaga situationen beträffande de studerandes försörjning under pandemitiden och därefter förutsätter.

Finansiering av forskning

Vid ramförhandlingarna beslutade regeringen om en permanent sänkning av nivån på forskningsfinansieringen. Detta bidrar till att försvaga också de ekonomiska utsikterna. Även om nedskärningens betydelse för statsfinanserna är nästan obetydlig, är det fråga om en stor nedskärning i själva forskningen.

Den permanenta nedskärningen i finansieringen från och med 2023 försämrar direkt möjligheterna att rekrytera forskare. En forskarkarriär eller ett forskningsprojekt kan inte avbrytas i väntan på en hypotetisk FoUI-satsning någon gång i framtiden. Regeringen måste återta denna nedskärning i forskningsarbetet.

Avslutningsvis

Vi beklagar att regeringen i praktiken har visat att den är mer intresserad av att delta i stimulansåtgärder i andra EU-medlemsstater än av att få ordning på studievägen i hemlandet. Vi sannfinländare i utskottet anser att planen för de offentliga finanserna inte innehåller trovärdiga åtgärder för att förbättra det dåliga läget inom undervisnings- och kultursektorn och trygga en långsiktig och högkvalitativ utbildning för finländarna. Behövliga resurser föreslås inte för reformer som det redan fattats beslut om och inte heller för nya åtgärder.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 2.6.2021

Sanna Antikainen saf
Ari Koponen saf